

Časopis pro pěstování matematiky

Karel Drábek

Zemřel prof. RNDr. karel Havlíček, CSc.

Časopis pro pěstování matematiky, Vol. 109 (1984), No. 1, 105--108

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/118190>

Terms of use:

© Institute of Mathematics AS CR, 1984

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

ZPRÁVY

ZEMŘEL PROF. RNDr. KAREL HAVLÍČEK, CSc.

KAREL DRÁBEK, Praha

Dne 27. května 1983 zemřel po delší a těžké nemoci krátce před svými sedmdesátinami profesor matematicko-fyzikální fakulty Karlovy university v Praze RNDr. Karel Havlíček, CSc.

Připomeňme si v dnešní vzpomínce aspoň některá důležitá data z jeho života a rovněž několik poznámek o jeho práci, zejména z období posledních deseti let jeho života.¹⁾

¹⁾ O dřívější jeho práci a více k průběhu života viz článek A. Švec: Šedesát let profesora Karla Havlíčka, Časopis 98 (1973), 327–329 a k jeho osobnosti pak článek V. Mahel: Životní jubileum prof. Dr. Karla Havlíčka, Pokroky mat., fyz., astr. XVIII (1973), 297–298.

Prof. Dr. Karel Havlíček se narodil 4. září 1913 v Praze jako syn železničního úředníka, do obecné školy chodil již v osvobozené Československé republice a po maturitě na vinohradské reálce (1932) se na podzim téhož roku zapsal na přírodovědeckou fakultu Karlovy university, kde začal studovat matematiku a deskriptivní geometrii. Po vykonání II. státní zkoušky (1937) získal aprobaci k vyučování těmito předměty na tehdejších středních školách. V této době začal také pracovat na své disertační práci „Kleinovo zobrazení přímkových ploch“, po vykonání příslušných rigorosních zkoušek (podle tehdy platného rigorosního řádu) a posouzení práce prof. Hlavatým a Bydžovským byl v březnu 1939 prohlášen doktorem přírodních věd (RNDr.). Protože po vykonané II. státní zkoušce pro nedostatek míst na středních školách nemohl být ustanoven profesorem na některé z těchto škol, přijal místo vědeckého pomocníka na bývalé Vysoké škole speciálních nauk Českého vysokého učení technického v Praze (kterou vedl prof. Dr. techn. Karel Dusl) a zastával je až do 17. listopadu 1939, kdy byly české vysoké školy v okupaci Československa uzavřeny. Mezitím vypomáhal rovněž na reálce na Žižkově, dále na reálném gymnasiu v Libni a později v Chrudimi. Od roku 1940 učil na měšťanských a obecných školách v Praze. V této době získal mnoho zkušeností v pedagogické práci s dětmi a tyto své zkušenosti později velmi dobře v metodické práci využil.

Po celou dobu okupace zůstal ve styku se svými profesory z přírodovědecké fakulty (Hlavatý, Bydžovský, Kössler, Jarník) a také s prof. Kadeřávkem (Vysoká škola inženýrského stavitelství ČVUT) a doc. Vyčichlem. Pokud to bylo v jeho silách a možnostech, pomáhal svým bývalým (starším i mladším) spolužákům z fakulty. Po osvobození Československa v roce 1945 se zapojil hned v květnu pod vedením prof. Kadeřávka a doc. Vyčichla do práce při znovuotevření českých vysokých škol v Praze a pravděpodobně podle plánu připraveného ještě během okupace²⁾ se stal od 15. května 1945 asistentem matematiky na přírodovědecké fakultě.

V roce 1951 byl zde jmenován docentem deskriptivní geometrie a 1. září 1967 pak mimořádným profesorem na matematicko-fyzikální fakultě Karlovy university. Jako většina učitelů vysokých škol pomáhal po roce 1945 při zajišťování výuky na jiných fakultách a vysokých školách, zvláště je pak významná jeho činnost externího vedoucího katedry matematiky a fyziky na Vysoké škole strojní a textilní v Liberci (1953–1956).

K jeho vědecké a pedagogické práci patří neoddělitelně (vedle tuzemských konferencí) přednáškové pobyty v zahraničí (NDR, Maďarsko, Polsko a Rakousko). Po dvojí účasti na konferenci o základech geometrie v matematickém výzkumném ústavu v Oberwolfachu (NSR) a po pobytu v zimním semestru 1969/70 jako hostující profesor technické university v Cáchách založil v Praze seminář, který se začal zabývat kombinatorickou geometrií. Tento seminář vedl až do svého odchodu do důchodu, ale pracoval v něm až do posledních chvil svého života radou a účinnou

---

²⁾ Viz můj článek „K formování poválečných ústavů matematiky a deskriptivní geometrie ČVUT v letech 1939–1945“. Dějiny věd a techniky 12 (1979), 118–121.

pomocí. Práce tohoto semináře úzce souvisí s výzkumným úkolem I-5-3/3b „Incidenční struktury“. Výsledek práce semináře se projevil v mnoha člancích, dále ve 4 disertačních pracích (k titulu RNDr.), ve 4 kandidátských disertačních pracích a ve 2 habilitačních pracích.

Pro konferenci o geometrii (1983) spojenou s uctěním nedožitych osmdesátin prof. Bereise v Drážďanech připravil prof. Havlíček z okruhu problémů tohoto semináře referát „Kombinatorische Geometrie im Unterricht an Gymnasien“, v němž chtěl ukázat na souvislost konečných rovin s ortogonálními latinskými čtverci. Tento referát zůstal v rukopisných poznámkách, protože prof. Havlíček se ze zdravotních důvodů konference nezúčastnil.

Práce prof. Havlíčka byla velmi všestranná, vedle vědecké práce se ve značné míře zajímal o otázky pedagogického a metodického rázu. Rovněž jeho práce související z popularisací matematiky v Jednotě československých matematiků a fyziků je dobře známa a byla též po zásluze odměněna.

V období uplynulých deseti let vykonal 44 veřejných přednášek (doma i v zahraničí). Velmi rozsáhlou přednášku „Život a dílo akademika Bydžovského“ pronesl na slavnostní schůzi ve velké aule Karolína v Praze 17. dubna 1980; ve výtahu je publikována ke stému výročí narozenin akademika Bydžovského v rámci světového kulturního výročí UNESCO (viz [15] – příležitostné články).

Své pedagogické zkušenosti s výukou matematiky shrnul do článku „Ani život ani zhouba“, který zaslal svého času jako diskusní příspěvek do časopisu Matematika ve škole (6 stran rukopisu) a v němž se zabýval problémem, zda je třeba vzorečky umět zpaměti (a tedy učit je) či nikoliv. Tento článek nebyl tehdejší redakcí dobře odhadnut a nebyl proto uveřejněn.

Měl jsem často příležitost (stejně jako mnoho dalších) hovořit s prof. Havlíčkem o vědecké práci, a to již v době před 2. světovou válkou, kdy jsem jej poznal v semináři prof. Hlavatého, pak po svém návratu z koncentračního tábora, kdy jsem hledal a obnoval styky, ale především po znovuotevření českých vysokých škol. V té době rozhovory přešly k otázkám pedagogického rázu a k metodice výkladů v geometrii. Jeho zájem o všechny tyto problémy, ale také o život u nás a kolem nás, byl skutečně hluboký, a to až do posledních měsíců a dnů jeho života, jak jsme poznal při návštěvách v jeho bytě.

Poslední rozloučení se zesnulým prof. Havlíčkem se konalo 2. června 1983 ve strašnickém krematoriu v Praze za velké účasti jeho přátel (dokonce i z technické university v Dražďanech), kolegů a žáků. Toto rozloučení bylo důstojně připraveno a byla na něm výstižně zhodnocena veškerá jeho práce pro matematicko-fyzikální fakultu a celou matematickou veřejnost.

Život a vykonaná práce prof. Havlíčka ve vědě i ve výuce je tak významná, že na něj a jeho osobnost budeme stále vzpomínat.

SEZNAM PRACÍ PROF. K. HAVLÍČKA³⁾

Vědecké práce

[16] Satz von Desargues in der endlichen projektiven Ebene der Ordnung $n = 4$. Wissenschaftliche Haupttagung der Math. Gesellschaft der DDR, Dresden, 1972, Vortragsauszüge 81–82.

[17] Über die Verzweigung des Punktes durch einen Komplex der Transformationen (Spolupracovník K. Stach). Potsdamer Forschungen, Reihe B, Heft 3, Pädagogische Hochschule Potsdam 1974, 112. stran.

[18] Konstruktion der Punktfigurationen mittels endlicher Gruppen. Wissenschaftliche Haupttagung der Math. Gesellschaft der DDR, Halle 1974, Hauptvortragsauszüge 310–311.

Knižní publikace

[4a] Cesty moderní matematiky. (Spolupracovníci K. Drbohlav, Fr. Fabian, L. Koubek, L. Nový a J. Sedláček). 2. podstatně rozšířené a přepracované vydání. Horizont Praha, Malá moderní encyklopedie, sv. 84, 1976.

Odborné a metodické články

[11] K motivaci vyučování množin. Sborník „Konference o vyučování matematice v období vědecko-technické revoluce. JČSMF, Brno 1977, 181–184.

[12] Pedagogické a psychologické aspekty při vyučování matematice. (Spolupracovník Fr. Hyhlík). Pokroky mat., fyz., astr. XXIII (1978), čís. 5, 278–285.

Články příležitostné

[13] Za Vladimírem Mahelem. Časopis 102 (1977), 95–99.

[14] Čilý šedesátník. Pokroky mat., fyz. astr. XXIII (1978), čís. 2, 109–111.

[15] Vzácné jubileum. Rozhledy mat.-fyz. 58 (1979–90), 368–371.

---

³⁾ Pokračování seznamu uvedeného v již zmíněném článku A. Švece.